

Vall, v. 3.

Aqueixes coses pertanyien amplament a la llengua tradicional, com ens ho confirma l'estil, d'ínfules més pròcers, del B. de Maldà: «la *galant* gent que són los hostalers: uns tals Vinyolas, que de temps immemorial que fan del ofici», «la millor casa és la de Llorens de la tenda o Cortada, situada prop de la parròquia, y són una *galan* gent y acomodada» (Exc., 98, 92), i el de més fins escr. Renaix.: «Sab que com a figura és un *galant* home! Deu fer patxoca vestit de general!» (Noller (Vilanu, 39), «En Pons era un *galant* minyó», Riera i Bertran (J. Fl. 1869, 240). Com a terme merament ponderatiu i aplicat a coses: «guanyava *galants* jornals de 12 y 20 pessetes cada dia, afanyats com a negre de Guinea», EmVilanova (Pobrets y Al., 37), «quan s'hagué fincat aixís y hagué parat un *galan* pis a Manresa, li va semblar bonic casar-se ab la més guapa de les seves nebodes», Genís Ag. (J. Fl. 1878, 184), «passà una *galant* estona sentint-se ---», A. Careta (Brosta, 141), «un *galan* tros» molt repetit en les històries segarrenques de Pons i Mass. (Trascant p. l. S., 48, 141...); i recordem els tan divulgats *galants mercès* i anàlegs.

Amb tanta o més amplitud, tenim frases com aquestes més enllà de la Costa i més enllà de l'Albera. En rossellonès: «tenia una *galán gana*» sento pel Conflent (Jújols, 1959), «de *galán* cops» a Salses (amb partitiu comparable a *de vegades*, i -*nsk-* > -*nk-* per fon. sintàctica, 1960): «de li caure dessus tenia *galants* ganes! / (s'estima més carn que patanes...», Saïssat (Catal. d. R., 223).

Inútil donar cites dels girs mallorquins, ja tan propalats. Quant a Menorca l'antiga pronúncia balear palatalitzada ha fet que avui se senti *gui-*: «he robada l'endiana, / per parèixer més *guilana*, / per agradar-li a ell / ---», «Joana, *guilana*, / an es cap de cantó, / hi ha una jana / que fila cotó, Camps Merc. (Folkl. Men. r, 151, 101). I tan desenrotllat va estar l'ús ponderatiu a Menorca (*galant minyona*, *galants gràcies*) que conduí els ciutadellencs a servir-se de *galant* com un adverbi amb el valor de 'cabalment, justament': «volia comprar un vestit com es teu, i *galant* ahir van vendre es darrer» (Moll, Misc. Alcover, 443). Altrament des dels parlars d'oc degueren penetrar tals usos en basc on s'expressa «en abundancia» per *galanki* a Guipúscoa i *galanto* a Biscaia (sufixos adverbials euskèrics -*ki*, -*to*: Mitxelena, FonHivca., 367).

No caldrà comparar amb els fets relatius a *galante* i *galán* en castellà, que vaig aplegar copiosament en el DCEC (II, 618a). Convé només afegir que en la llengua veïna, si bé el mot penetrà en part directament des de França, és probable almenys pel que fa a la forma *galano*, *galana* que hi contribuís fortament una transmissió catalana; d'una banda la creació de *galana* (d'on -*ano*) s'explica millor en les condicions fonètiques de la nostra llengua, d'altra banda els mateixos fets filològics hi donen peu: la primera aparició de *galana* allí és a mj. S. xv, però en l'aragonès Juan de Tapia (que també poetitza algun cop en català), *galanament* i *galana cosa* no apareixen fins a fi de segle, en

Nebrija, i quan Pere Màrtir d'Anghiera per aquells anys diu llatinitzant-ho que «hispanico idiomate elegantes *galanos* appellant» deu pensar tant o més en el català que en el castellà: en tot cas ell dóna testimoni que això passà a Itàlia des de la Península Ibèrica i sens dubte des de la llengua del *Spill* i *Tirant lo Blanc*. A Itàlia això sols aparegué ocasionalment en l'Àretino i Cecchi, que usen *galan* i *galani* en frases bilingües hispano-italianes, i se substantiven *galano* i *galana* amb els sentits de «cinto, nodo o cappio di nastro» des de la fi del S. xvi i en els xvii i xviii (Zaccaria). Per la seva banda *galante* refluí des de l'italià (< fr.) al castellà (veg. DCEC).

Galanesa. *Galania* [en sentit de 'atreuiment' pseudo-Boades, fi S. xvii; només esporàdic en cast. c. 1570; «adorno, compostura», 1840, DFgra. i en velles cançons populars mallorquines; Costa i Llobera; però també si no m'enganyo en poesia pop. del Princ., d'on em sembla que el tragué Josep Carner en titular el seu excels *Verger de les Galanies* el 1911; no en el diccionari de Labèrnia ni en el Vogel, però el Diccionari Aguiló el cita en *L'orfeneta de Menargues* d'Antoni de Bofarull, i en un text atribuït al S. xvi]. *Galanor*, *galanura*, tots dos EmVilanova etc.; *galandura* mall.; *galanós*; *engalanar* [fi S. xvii, pseudo-Boades, 270; Belvitges], *engalanament*; *agalanar*. *Galant* com a adj. 'que galanteja, que practica la galanteria' 1695, Lacav.: «*galanteria*: esperit *galant*»; «però que poc *galant*! Per què no havia d'acompanyar les senyores: ell tan amable, tan obsequiós...» [Bosch de la Tr., *Pla y Munt.*, 25]; *galanteria* [1647, *galantaria* DTo.; -*teria*, Lacav.]; *galantejar* [Lacav.], *galantejador* [id.] i *galantejament* [id.]; *galanteig*; *galanterós*.

Galaxó mall., formació singular només mallorquina, ja recollida pel *Damen.*, 1878 (part potser ja escrita c. 1860, no sé si n'hi ha notícies anteriors, car si bé el *DAG.* data de 1634 una frase «un atlotet tot *galaxó*» en atribuir-la absurdament a Bna. mostra que ha d'haver-hi malentès); el *Damen.* hi afegeix un substantiu abstracte +*galaxona* «discreció y gracia en lo que se dice; chiste o dicho gracioso; gallardía --- para andar, danzar etc.»; *amb galaxona* ('con donaire'), junt amb +*galaxoneria* (però *AlcM galanxonia*).

D'AMAlcover en les *Cont.* i *Rond.* són les frases «quant el rei el va veure tan *galanxonet*, li va dir: —Vols esser paje meu?», «aquella niarada tan atxerovida, tan *galanxona* i tan ben avenguda»; «a Valls --- aquell floret de nois tan aixerits i *galanxons* i trempats per conugar verbs», *BDLC* VIII, 1914, 25; «les seues famoses poesies bé ha fet d'aplegar-les dins un volum tan *galanxó* i aixerit», id. x, 13. No cal dir que per singular que sigui la formació no hem de pensar a separar-ho de *gala* i derivats, i menys a sospitar-hi res pre-català; però tampoc no m'acontenta dir que és una formació a la manera del cast. *galancete*, car això fóra deixar inexplicada una formació cat. tan singular, i tampoc hi convida el matís semàntic i estilètic; em fixo, però, en dues coses: per al *Damen.* és en particular «lo que tiene gracia, atractivo y dulzura» i ho tradueix pel cast. *gachón*, i *galanxoneria* per «gacho-